

Bertram D Wolfe om Moskvarättegångarna

Nedan återges två texter om Moskvarättegångarna. De är intressanta bl a därför att Wolfe till en början hade stött Moskvarättegångarna, men ändrade uppfattning. Om författaren, se [Bertram D Wolfe – en inte helt otypisk intellektuell odysse, från vänsterradikal till anti-marxist](#) av Björn Erik Rosin

Innehåll

Trotskijs försvar	1
Anförande om Moskvarättegångarna inför Försvarskommittén för Trotskij, New York	3

Trotskijs försvar

Recension av *The Case of Leon Trotsky*, New York: Harper & Brothers, 1937. Ur *The New Republic*, 24 november 1937.¹

Av alla politiska rättegångar och rättegångar om lärosatser finns det ingen märkligare, mer fängslande och mer förbryllande än ”Fallet Leo Trotskij”.² Det nuvarande bidraget till handlingarna är en 600 sidor lång återgivning av protokollen från den ”preliminära undersökningskommissionens” förhör, som fick vittnesmålet från Leo Trotskij i Mexiko.

Jag gav mig i kast med denna skrymmande rapport med stora betänkligheter. Hela tanken på en ”opartisk kommission” verkade så absurd. Eftersom upphovsmännen till den var anhängare till Trotskij, så måste den av nödvändighet bli ensidig och begränsa sig till att bli scenen för en enda, allt överskuggande aktör. Kommissionen valdes orimligt nog ut att omfatta en majoritet (Stolberg, Rühle, La Follette – tre av fem) som redan offentligt uttalat sig att de var övertygade om den ”anklagades” oskuld. En av de återstående två, Carleton Beals, lämnade kommissionen innan förhören var färdiga. Och ordföranden, professor Deweys, obestridliga opartiskhet verkade inte garantera att han skulle kunna gå i land med att bedöma de ryska fraktionsstridernas förvecklingar.

De första delarna av de stenografiska uppteckningarna hade en benägenhet att öka betänkligheterna om att förhören skulle kunna sprida ljus över frågan. Advokat Goldman visade sig inte vara något särskilt effektivt ombud för ”försvaret”. Vad gäller herr Finerty, som fungerade som ombud för undersökningskommissionen, så verkade hans främsta kvalifikation vara att han hade varit advokat åt Earl Browder under en rättegång nyligen mot staten Illinois’ valkommission. Under hela utfrågningen verkade han omedveten om att han kunde ha gjort undersökningen mer användbar genom att verkligen försöka bryta ner en del av Trotskijs och hans vittens vittnesmål. Han verkar istället ha sett som sin främsta plikt att hela tiden påminna Trotskij när han ironiskt hänvisade till ”mina sabotage” och ”mina ödeläggelser”, att han skulle säga ”*påstådda* sabotage” och ”*påstådda* ödeläggelser”. För övrigt anslöt han sig till Dewey och ställde naiva frågor som var ämnade att övertyga den ”anklagade” att en liberal filosofi är överlägsen den proletära diktaturens och den socialistiska revolutionens lärosatser. Stolberg, Rühle och Suzanne La Follette bidrog med ledande frågor vars syfte var att ”rikta ljuset” mot sina lärosatsers favoritproblem. Med hjälp av en rad

¹ Trotskijs kommentar till denna recension: [Bertram Wolfe om Moskvarättegångarna](#)

² Se [The Case of Leon Trotsky](#) – det är hela rapporten från Dewey-kommissionens ”moträttegång”, som hölls i Mexico våren 1937 (och som Wolfe kommenterar)

missförstånd som hade kunnat undvikas blev kommissionen efter den tionde av tretton sessioner till slut av med Carleton Beals, trots att dess arbete skulle ha haft större tyngd om den hade följt Beals' sätt att komma på ingående och besvärande (om än ibland taktlösa eller ovidkommande) frågor.

Men trots procedurans orimlighet blev, allteftersom förhören fortsatte, konturerna till Trotskij's fall allt tydligare, och allt annat blev oviktigt, tills publiken, advokaterna och kommissionen verkade försvinna, och "undersökningen" till slut blev en monolog från den landsflyktige krigskommissarien, där han förklarade sina läror, kämpade för sin revolutionära ära och blev anklagare mot de som hade anklagat honom och fällt honom utan att ställa honom direkt inför rätta. Även om de inte är ointressanta för att kasta ljus över Trotskij's uppfattningar, så kan man mycket väl hoppa över omkring fyra femtedelar av de drygt 600 sidorna. Men ingen som är intresserad av att få reda på sanningen om dessa förbryllande rättegångar bör missa Trotskij's kraftfulla avslutningstal, som upptar 115 sidor av boken:³ i efterhand visar sig kommissionens främsta funktion vara att den blev tillfälle att ge röst åt detta tal.

Inte så att protokollen från Moskvarättegångarna⁴ och de nuvarande protokollen (de bör läsas tillsammans för att ge en fullständig bild) löser alla de svåra problem som hänger samman med rättegångarna och avrättningarna. Oavsett vilken "dom" man till sist avkunnar så ställs man inför smärtsamma och outhärdliga dilemman. Om det är svårt att tro att Trotskij kunde konspirera med Tyskland och Japan, ville påskynda kriget, hoppades att Sovjetunionen skulle lida nederlag, verkade för att återupprätta kapitalismen, så är det också svårt att tro att kommunistpartiets och Kominterns ledare skulle kunna tänka ut alla dessa anklagelser och avrätta oskyldiga personer som Jagoda, Tuchtatjevskij och Gamarnik – som så sent som igår var regimens främsta stöttepelare. Ändå måste en av dessa ohyggliga och vanhedrande hypoteser vara sann. Det en studie av rättegångsprotokollen och denna "moträttegång" hjälper oss att göra är att förflytta valet mellan dem från den rent subjektiva förkärlekens sfär. Författaren medger att hans tidigare ståndpunkt var att snarare tro på Stalin än på Trotskij, men en förnyad genomläsning av bekännelserna i Moskva tillsammans med det aktuella verket, eller snarare dess avslutningstal, gjorde mig bokstavligt talat överväldigande övertygad om att Trotskij inte kunde ha gjort de saker som han anklagats för under rättegångarna mot Zinovjev-Kamenev och Radek-Pjatakov.

Dessutom har den efterföljande epidemin av avrättningar av "trotskist-Bucharin-Zinovjev-utländska-spioner-omstörtare-borgerlig-nationalist-skurk-sabotör-förrädare-Gestapo-agenter förenade med bindestreck" varit av en omfattning som till stor del gör förhören i Mexiko överflödiga. Genom att framställa det som om den sedan länge landsförvisade Trotskij kontrollerade praktiskt taget alla ledande poster i armén, GPU, partiet, ungdomen, industrin, jordbruket, och premiärministrar och partisekreterare i en hel massa av Sovjetunionens oberoende republiker, har Stalin bokstavligen bevisat för mycket och gjort de ursprungliga anklagelserna absurda.

Men det ställer Trotskij inför ett nytt dilemma. Under hela utfrågningen vidhåller han att de andra bara åtalades och avrättades för att kunna anklaga *honom*. Nu blir det uppenbart att han till största delen har gjorts till en djävul för att få till ett fall mot *andra* – ledare för en ny opposition som vuxit fram mot Stalin och hans metoder bland hans närmaste anhängare. Vad händer då med Trotskij's centrala teori att hela den militära och polis- och parti- och statsapparaten var så degenererad att det inte längre kunde uppstå någon opposition inom partiet, och att det var nödvändigt med en ny revolution som den enda vägen till förnyelse?

³ L Trotskij, [Slutanförande inför Dewey-kommissionen](#), på marxistarkiv.se – öa

⁴ Officiella svenska referat: [Protokoll från 1936 års Moskvarättegång](#) och Protokoll från 1937 års Moskvarättegångxxx (av dessa "stenografiska referat" är det förra avkortat, det andra fullständigt)

Både i sitt vittnesmål under förhören och sina senare uttalanden om avrättningarna håller Trotskij helt tyst om denna fråga, ty han har inget sätt att avpassa sin teori med det som sedan länge har varit hans ståndpunkt.

Översättning *Göran Källqvist*.

Anförande om Moskvarättegångarna inför Försvarskommittén för Trotskij, New York

9 mars 1938

Jag vill börja med att tacka Trotskijs försvarskommitté för inbjudan till mig att delta vid detta möte. Jag beklagar att det inte kan hållas inför en större publik. Jag anser att alla organisationer inom arbetarrörelsen svikit sin plikt genom att inte anordna bredast möjliga protestmöten med bredast möjliga politiska stöd, för att visa att hela arbetarrörelsen protesterar mot denna avskyvärda och dödliga fars. Hittills har vi bara haft ett möte anordnat av trotskisterna och så nu här då under ledning av Trotskijs försvarskommitté, men dit talespersoner för andra organisationer inbjudits. Som jag ser det är detta olyckligt, på grund av att det ger intryck av att handla om Trotskij kontra Stalin, eller att vår protest främst siktar på att försvara Leo Trotskij. Detta kompenseras inte helt av att min egen organisation [Independent Labor League of America] anordnar ett möte på egen hand om de frågor det handlar om i samma lokal nästa onsdag kväll. Jag vill uppmana min organisation att anordna ett möte av en karaktär som svarar mot de frågor det gäller och detta gemensamt med varje organisation, som intresserar sig för ämnet. Socialist Party har lovat att medverka och ledande namn inom Social Democratic Federation och Socialist Workers' Party samt anarkisterna har gett samma försäkringar. Enligt min uppfattning handlar det om något mer än konflikten mellan Trotskij och Stalin, eller Bucharin och Stalin, något större än försvar av Leo Trotskij, eller alla andra som nu står inför rätta, eller de tusentals och hundratusentals som fyller fängelserna i Sovjetunionen, något större än att ge återupprättelse till de stora namn som redan mött döden utan rättegång i händerna på Stalin, eller i händerna på hans bödlar som Jezjov.

Utrensningarna i Ryssland och de metoder som använts där gäller själva existensen för arbetarrörelsen i Sovjetunionen och, i förlängningen, överallt på jordklotet. Envar som låter bli att otvetydigt höja sin stämma i denna fråga gör sig till medbrottsling genom sin tystnad. Den som är likgiltig måste brännmärkas för detta; den som ursäktar detta får det att framstå som om han också är beredd att använda samma metoder i vår egen arbetarrörelse; den som rättfärdigar det hela har doppat sina händer, som de sammansvurna i Shakespeares skådespel, i oskyldiga offers blod. Och det blodet är det bästa blod vår generation äger, blodet hos de personer som ledde motståndet mot världskriget, de personer som ledde ryska revolutionen, de som stod i spetsen för byggandet av Kommunistiska internationalen, de som riskerade sina liv i den underjordiska kampen mot tsarismen, som tömde sina krafter under inbördeskriget och hungersnöden, som utträttade underverk i det socialistiska uppbygget, som ledde Sovjetunionen till allt vad som uppnåts där.

Om bara ett ord av dessa anklagelser utmålas som sanning, då måste ryska revolutionen ha genomförts av förrädare, skurkar, imperialistiska spioner, provokatörer, mördare och kontrarevolutionärer. Om Trotskij varit spion sedan 1921 då måste han ha ägnat sig åt att störta sig själv medan han ledde Röda armén. Om Bucharin planerade att döda Lenin 1918 då måste Lenin ha varit en godtrogen idiot när han före sin bortgång prisade honom som "hela partiets favorit", och Kommunistiska internationalens program måste vara skrivet av en förrädare. Omskrivningen av historien har gått så lång att Trotskijs heroiska insats för att bygga upp en Röd armé, driva bort de utländska interventionsstyrkorna och krossa kontrarevolutionärerna måste ha skett, och märk väl framgångsrikt också, på order av ett Tyskland som ännu inte blivit fascistiskt, ett Japan som ännu inte lagt fram sina tjuoen

punkter, ett England som mutade dessa män att bygga upp en mäktig sovjetmakt för att det senare skulle krävas mer arbete, och bli roligare, att försöka krossa den.

Dessa vansinniga anklagelser har till sist gått så långt att det är Lenin själv som står inför rätta i Moskva. Hur ska man annars tolka anklagelsen att hans närmaste medarbetare var agenter för utländska regeringar? Är inte de anklagelser om att vara tysk spion, som riktas mot den dåvarande krigskommissarien [Trotskij] bara en repris på en anklagelse som på den tiden riktades mot alla bolsjeviker, först och främst mot Lenin? Hade inte Lenin åkt genom Tyskland i ett plomberat tåg? Var det inte Lenin som mest av alla tryckte på behovet av en separatfred med Tyskland? Lenin som insisterade på att underteckna freden i Brest Litovsk, medan Bucharin på de anklagades bänk och Trotskij, anklagad i sin frånvaro, fortfarande var tveksamma?

Denna rättegång och denna utrensning innehåller frågor, tycks det mig, som är rent av större än arbetarrörelsen och frågan om ärlighet och demokrati där. Just på grund av att arbetarklassen är den mest betydelsefulla klassen i det moderna samhället, just på grund av att den är den främste bäraren av samhällsliga framsteg, på grund av sin ställning i samhället och sina egna klassmässiga behov att stå i spetsen för varje framåtsyftande rörelse, just därför måste vi erkänna att om den brister i respekt för människoliv och mänsklig värdighet då är mänskligheten själv dömd till återgång, till nytt barbari, urartning och självdestruktion. När Robert Minor [chefredaktör för *The Liberator* och *The Daily Worker* [kommunistiska publikationer] kläckte ur sig sitt berömda uttalande ”Hederlighet är en borgerlig dygd” förtalade han därmed arbetarrörelsen, baktalade arbetarklassen, gav bourgeoisin – vars rättesnören baseras på hyckleri – en heder den inte förtjänar och genom sitt angrepp på arbetarklassen ledde han sig själv och det parti han talar för bort från dess led, bort från de led där anständiga varelser från vilken klass som helst återfinns.

Stalins blodiga dåd mot kommunistpartiet, den sovjetiska statsapparaten, Röda armén, den politiska polisen, partitidningarna, plankommissionen, ledarna för industri och jordbruk, och mot sovjetfolken, fullbordar de fruktansvärda brott han begått mot Kommunistiska internationalen och arbetarrörelsen i alla andra länder. De offentliga rättegångarna har främst riktats mot dem som varit oppositionella. Men han använder de män vars namn han redan svärta ned och fortsätter att svärta ned, sådana som Trotskij och Bucharin, främst för att lura dem som bara i går var hans närmaste medarbetare och ledare för bokstavligt talat varje inslag i sovjetiskt liv: hela generalstaben, ledningen för flottan, GPU [politiska polisen] – hela den inre och yttre säkerhetsapparaten; premiärministrar och presidenter i varje autonom sovjetrepublik och region, med undantag för tre; partisekreterarna i alla distrikt utom två; 90 procent av redaktörerna för partiets tidningar – hela apparaten av politisk ledning för landet; hittills har över en tredjedel av centralkommittén och två ledamöter av politbyrån rensats ut; två vice kommissarier för utrikes frågor och alla ambassadörer utom två – i det närmaste hela den diplomatiska kåren; författarna till femårsplanerna, ledarna för tio avdelningar inom plankommissionen och ett tjugotal statliga trustar – hela ledningen för industri och jordbruk; till och med läkare, uppfinnare, poeter, dramatiker, kompositörer, sociologer – hela kulturlivet har tillintetgjorts av ärketillintetgöraren Stalin.

Han har gjort uppgiften oändligt mycket svårare för dem som älskar Sovjetunionen och som försöker få världen att förstå vilka under som uppnåtts, för dem som är villiga att försvara det mot angrepp från de härskande klasserna över allt. Han har mördat sina vapenbröder.

Han har spytt ur sig så mycket smuts över deras namn, och därigenom över den ryska revolutionens vackra namn, att vi allihop känner oss orena över att behöva diskutera detta elände. Idag kan vi hjälpa Sovjetunionen bara om vi lyckas klargöra att stalinismen är raka motsatsen till vad vi vill och försvarar. Endast genom att avslöja stalinismen, endast genom

att sopa bort dess vidriga inflytande, kommer vi att kunna återge den ryska revolutionen dess heder och hedern hos vår klass i vars historia den utgör den främsta insatsen.

Tiden medger inte att jag i kväll försöker komma med någon förklaring till denna skrämmande företeelse, eller möjligheterna att göra sig kvitt den. Vår organisation är mer övertygad än någonsin att det var rätt av oss när vi gjorde upp med den växande korrupsjonen inom Kommunistiska internationalen. I backspegeln står det klart att vi borde ha gjort det tidigare. Vi är mer övertygade än någonsin att vi gjorde rätt när vi tog avstånd från och bröt med det system, som gjort ett världsparti till svansen åt en fraktion inom det ryska partiet. Till och med de bästa ryssarna efter Lenins död, män som Trotskij, Zinovjev och Bucharin, kunde inte förstå detta. Vår organisation är mer övertygad än någonsin att Sovjetunionen nu kan gå framåt bara om de ryska kommunisterna och den ryska arbetarklassen kastar av sig stalinismens monstruösa ok, att arbetarrörelsen på andra ställen kan blomstra bara om den förkastar stalinismens gangstermetoder och förrädiska politik som något avskryvärt och obscen.

Om jag får frågan ”Går det att störta stalinismen?” brukar jag svara: ”Hur kan det vara möjligt för stalinismen att behålla makten? Har den inte slagit in på en väg som leder från arrestering till arrestering, från förfalskning till förfalskning, från mord till mord? Står inte Sovjetunionen utan femårsplan för första gången på ett decennium? Är inte Stalin genom sin politik tvungen att förstöra sina egna verktyg? Har han inte blivit tvungen att rensa ut ett andra skikt, som ersatt det första, och ett tredje som ersatt det andra? Håller han inte på att förstöra själva grunden för sin egen existens?”

Vår uppgift är att förklara vad som sker, för att åter resa den ryska revolutionen ur denne ogärningsmans grepp, att försvara och omtala det som var positivt och heroiskt och progressivt, och som fortfarande är det, att rensa bort den smuts som sipprat fram och riskerar att smitta ned rörelsen, samt att hantera de frågor vår egen arbetarklass står inför med absolut renhet, klarhet, anständighet och ärlighet, genom maximalt av arbetardemokrati.

Översättning *Björn Erik Rosin*

Lästips:

Kentth-Åke Andersson: [Om Moskvarättegångarna](#) (en svensk ”klassiker”)

Texter knutna till Dewey-kommissionen:

Trotskyj: [Slutförande inför Dewey-kommissionen](#)

[Dewey-kommissionen om anklagelsen för terrorism vid Moskvarättegångarna](#)

[Pjatakovs vittnesmål under 2:a Moskvarättegången](#)

Albert Glotzer: [Om Moskvarättegångarna och Dewey-kommissionen](#)

Om ”Bucharinrättegången” (tredje Moskvarättegången):

[Bucharins sista strid](#)